

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ БЮДЖЕТІВ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

В сучасних умовах фінансова система України потребує відповідних змін в частині децентралізації влади, яка проводиться шляхом укріплення повноважень місцевих органів влади, як обов'язкова умова ефективного функціонування будь-якої держави. Всі європейські країни пройшли свій шлях, завдяки чому напрацьовані сталі правила та схеми бюджетних відносин, а саме формування місцевих бюджетів з певними своїми національними особливостями. Їх досвід необхідний для України.

У законодавстві багатьох зарубіжних країн є також поняття додатковий бюджет і приєднані бюджети. У Франції, наприклад, додатковий бюджет за своєю природою є уточнюючий основний бюджет. В основному в бюджеті не може бути точно враховано всіх можливих змін фінансових показників протягом бюджетного року. Ці зміни можуть стосуватися бюджету як поточного, так і інвестиційного. Таким чином, у разі потреби прийнятий основний місцевий бюджет можна скоригувати з допомогою додаткового бюджету. Існують види місцевих бюджетів у федеративних країнах (наприклад, США, Канада, Швейцарія) характерною є трирівнева бюджетна система (федеральний бюджет, бюджети суб'єкта федерації, місцеві бюджети), види місцевих бюджетів визначаються в законодавстві окремих суб'єктів федерації. А в унітарних державах (наприклад, Великобританія, Франція, Італія, Україна) представлена дворівневою бюджетною системою (державний і місцеві бюджети), їхня система встановлюється на основі єдиного загальнодержавного законодавства. Як у федеративних, так і в унітарних зарубіжних країнах немає єдиної бюджетної системи та єдиної бюджетної класифікації [1, с. 223].

Будь-яка бюджетна система повинна бути зорієнтована на розв'язання завдань будівництва системи, яка відповідала б таким основним вимогам, як соціальна справедливість, економічна ефективність, політична стабільність. У різних країнах існують різноманітні умови (адміністративні, соціальні, національні, культурні, історичні тощо), які впливають на побудову взаємовідносин різних рівнів влади у бюджетній сфері. Залежно від цих умов кожна країна по-своєму вирішує питання побудови міжбюджетних відносин.

В зарубіжних державах існує практика складання бюджетів на 3-5 років з відповідним уточненням на конкретний рік, який буде виконуватися [4, с. 65].

Закономірним для всіх розвинутих зарубіжних країн є поділ місцевих бюджетів на два самостійні функціональні види місцевих бюджетів. Це місцеві поточні, або адміністративні, бюджети та місцеві бюджети розвитку, або інвестиційні бюджети. Кожен із цих бюджетів має власні видатки і власні доходи. Видатки бюджету розвитку, або бюджету інвестицій, спрямовуються на розвиток соціальної інфраструктури, на капітальні вкладення, на придбання устаткування та обладнання, на інші інвестиційні програми, на сплату основної частини боргу місцевих органів. Доходи бюджету розвитку формується за рахунок банківських кредитів, муніципальних (комунальних) позик, інвестиційних субсидій, що надаються державною владою, та за рахунок деяких інших джерел. Законодавство більшості зарубіжних країн забороняє використання доходів бюджетів розвитку на видатки поточних бюджетів.

У Великобританії Державний бюджет складається з двох частин: звичайного бюджету і національного фонду позик. Звичайний бюджет призначений для фінансування поточних витрат держави. Його витрати поділяються на щорічно затверджені Парламентом (витрати на оборону, економічні і соціальні цілі, субсидії місцевим органам влади, допомога країнам, що розвиваються) і постійні витрати консолідованого фонду не розглядаються Парламентом (виплати по державному боргу, внески до бюджетів). Дохідна частина бюджету у Великобританії в основному формується за рахунок податкових надходжень (понад 90 %) [3, с. 76]. У різних державах початок бюджетного року визначений по-різному. Так, у Франції, Німеччині, Італії, Бельгії, Нідерландах він збігається з календарним роком; у Великобританії, Японії, Канаді бюджетний рік починається з 1 квітня і закінчується 31 березня; у Швеції, Норвегії – з 1 липня по 30 червня; у США – з 1 жовтня по 30 вересня. На це ж звичайно є причини, традиції, які пов'язані з термінами скликання сесій законодавчих органів [2, с. 320].

І саме тому ринкова економіка не в змозі ліквідувати бюджетний дефіцит без застосування дієвих стабілізуючих заходів, дотримання оптимально можливого співвідношення бюджетних доходів з видатками, а також запровадження жорсткої економії бюджетних коштів [1, с. 225].

Отже, досвід зарубіжних країн у процесі планування доходів та видатків є дуже важливим для України. І навіть світовий досвід підтверджує, що коли влада фінансує свої потреби з власних надходжень, то ця влада є підконтрольною та діє більш ефективно і відповідально.

Література

1. Музика О. А. Дефіцит місцевих бюджетів: досвід законодавчого закріплення у деяких Європейських країнах / О. А. Музика // Міжнародний

науковий журнал «Порівняльно-правові дослідження» – 2007 – № 2. – С. 223-226.

2. Пасічник Ю. В. Бюджетна система України та зарубіжних країн: Навч. посіб. / Ю. В. Пасічник. – 2-ге вид. перероб. і доп. – К.: Знання-Прес, 2003. – 523 с.

3. Сафонова Л. Д. Бюджетний менеджмент: Навч.-метод. посіб. / Л. Д. Сафонова. – Київ. нац. екон. ун-т. – К.: [КНЕУ], 2001. – 186 с.

4. Чугунов І. Я., Лондар С. Л. Фінансово-бюджетні відносини: аналіз тенденцій в умовах трансформацій економіки. – К.: Львів: Компанія «Аліот», 2002. – 203 с.

УДК 340.113

Чулінда Л. І., к.ю.н., доцент,
Київський національний лінгвістичний університет, м. Київ, Україна

СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА І ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Співвідношення між двома феноменами – правова держава і верховенство права – у правознавчій літературі й досі є дискусійним. Існує думка, що верховенство права є лише одним із принципів, хоча й визначальним, правової держави, інші вчені розглядають правову державу і верховенство права як явища, однакові за своїм змістом.

Так, О. Скакун вважає, що принцип верховенства права як явище загальносоціальне за своїм обсягом є ширшим, ніж правова держава [1, с. 10-14].

На думку В. Кампа, між метою правової держави та верховенства права немає принципівих відмінностей, але засоби їх досягнення в обох випадках різні. Це стосується, зокрема, джерел формування та реалізації права: нормативно-правові акти є основними засобами реалізації правової держави в країнах романо-германської правової сім'ї, а прецедентне право – основним засобом втілення верховенства права в країнах англосаксонської правової традиції тощо. В Україні, на його думку, поняття верховенства права та правової держави слід розрізняти як самостійні та незалежні одне від одного [2].

М. Козюбра звертає увагу на те, що Rule of law вважається англійським варіантом німецького Rechtsstaat. Обидві ці доктрини зароджувалися в загальному руслі нового юридичного світогляду, критики феодального свавілля, утвердження ідей гуманізму, принципів свободи та рівності всіх людей, невідчужуваних прав людини, пошуків різних правових засобів і форм, спрямованих проти узурпації публічної політичної влади [3, с. 4]. На